

MATIJEVIĆEVA, KAO ČETVRTA PO REDU GRAMATIKA KAJKAVSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA

**Barbara Štebih Golub, *Horvatska gramatika J. E. Matijeveća*, Zagreb:
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2017.**

Godine 2017. objavljen je prijevod djela *Horvaczka grammatika oder kroatische Sprachlehre zum Gebrauche aller jener, besonders der Deutschen Kroatiens Einwohner, welche Lust haben, die kroatische Sprache gründlich zu erlernen* iz 1810. godine. Riječ je o još jednoj od gramatika kajkavskoga književnog jezika pisanoj njemačkim metajezikom. Budući da na naslovnici izostaje atribucija imenom i prezimenom, ali je slovnica potpisana pseudonimom Menschenfreund (*Prijatelj ljudi*), njezino se autorstvo pripisuje nositelju toga pseudonima Josipu Ernestu Matijeveću (1742. – 1808.). Osim da je bio rodom iz Ivanića i da je bio svećenik, o njegovu životu u literaturi nema gotovo nikakvih podataka. *Horvaczka grammatika* obično se ne smatra originalnim djelom, nego preradom prethodeće joj književnokajkavske slovnice *Kroatische Sprachlehre...* Franza Korniga iz 1795. godine. Kako pak Kornigova slovnica naveliko konzultira stariju, također kajkavsku, Szentmártonyjevju gramatiku *Einleitung zur kroatischen Sprachlehre für Teutsche...* iz 1783. godine, odatle slijedi da tri spomenute gramatike čine usko povezan i isprepleten slijed stare kajkavske gramatikografije.

Autorica je i toga, kao i prijevoda prethodnih dviju kajkavskih slovnica (Szentmártonyjeve 1783./2014. i Kornigove 1795./2015.) te slijedne (Kristijanovićeve 1837./2012.) kajkavologinja Barbara Štebih Golub, a izdavač Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Knjiga nosi naslov *Horvatska gramatika J. E. Matijeveća*, a sastoji se od studije Barbare Štebih Golub (str. 1–97) i prijevoda Matijevećeve slovnice (str. 99–544). Objavljena je u biblioteci Hrvatska jezična riznica, u nizu Pretisci pod uredništvom dr. sc. Marijane Horvat, a recenzirali su je prof. dr. sc. Diana Stolac, prof. dr. sc. Ivo Pranjković i dr. sc. Sanja Perić Gavrančić.

Na samome početku Štebih Golub daje pregled recepcije Matijevećeve gramatike u znanosti o hrvatskome jeziku tijekom 19. i 20. stoljeća te dolazi do zaključka da je većina ocjena površna (str. 7). Nadalje, u studiji raščlanjuje Matijevećevu gramatiku te govori o njezinoj strukturi i sadržaju uspoređujući slovnicičke dijelove s ostalim starokajkavskim gramatikama, posebice s Kornigovom, kojoj najviše nalikuje. Osnovna je razlika među potonjim dvjema gramatikama u tome što za razliku od Korniga Matijeveć najprije donosi njemačke primjere pa tek onda kajkavske istovrijednice (str. 16). Struktura im je vrlo slična, a čine ju predgovor, poglavlje posvećeno fonologiji, najveće poglavlje posvećeno morfologiji, sintaksa te konverzacijski priručnik koji

obuhvaća konceptualno ustrojen rječnik i uzorke razgovora te pisama (str. 9). Unutar teksta Matijevićeve slovnice, kao i u Kornigovoj, umetnuti su opsežni glosari. Što se pak tiče razlika među njima, Štebih Golub uložila je golem trud prepoznavši ih do detalja, što je rezultiralo popisom od, ni manje ni više, nego 2750 bilježaka koje su donesene na kraju knjige (str. 402–544).

Budući da su spomenute slovnice uistinu sadržajno bliske, a Kornigovu smo nedavno prikazali (Schubert 2018) i ne bismo željeli čitatelju dosađivati s vrlo sličnim tekstom prikaza Matijevićeve gramatike, u daljnjim ćemo redcima pokazati Matijevićeva gramatička pravila na malo drugačiji način. Uzet ćemo ulomak iz njegova religijskoga teksta *Rastolnačenja zvrhu velikoga katekižmuša vu cesarsko-kraljevskih državah za navučanje odlučenoga... Stran III. Od ljubavi*, iz 1797.¹ i usporediti Matijevićev upotrební jezik s njegovim gramatičkim opisom književne kajkavštine iz 1810. godine.

PRIJEPIS:

Razlaganye dvanajzto. Od shezte zapovedi.²

Red vezda potrebuje, da vam sheztu Zapoved raztolnachim; Nepraznaj. Ah! Zaizto nebi bilo potrebno od takve hudobe govoriti, koja Kerfchanzko ime tak jako ozkrunyuje, y razumnoga chloveka tak zaverfenoga chini. Od nye vendar govoril budem, da budete hmanyochu greha ovoga zpoznati mogli, y nyu poleg vrednozti odurjavati. Prikafite meni k-tomu vashe dobrotno pazenye.

Kajfze prepoveda vu Sheztu Zapovedi?

Vu sheztu Zapovedi prepovedajfze vfzi nechiztoche chini, rechi, kazanya, dragovolyna nafzladnozt, y privolenye vu nechizta mishlenya, pofelenya, vfza takaj druga na nechiztochu pelyajucha.

Praznozt je nenaredno pofelenye telovne nafzladnozti. Ne fzamo Lotria, Kurvaria, y telovno ofzmradyenye, nego takaj nefzramne rechi, nefzramna kazanya, nefzramni pogled, kushuvanye, dotikavanye (...)

Koja pelyaju chloveka na nechiztochu? (...)

Nefzrameshlivozt³ vu opravi? vu ovom dugovanyu mora vlaztito fenzki zpol paziti, da ni-

¹ Knjiga se može naći na mrežnoj adresi: https://books.google.hr/books?id=IMdjAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=hr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

² Riječ je o šestoj Božjoj zapovijedi koja na suvremenom hrvatskom standardu glasi: Ne sagriješ bludno.

³ Tu je vjerojatno došlo do slovne pogreške, a trebalo je pisati *Nefzrameshlivozt*, jer odmah iza slijedi *nefzrameshlivo* (u transkripciji: *nesramežljivost*, *nesramežljivo*). Grafem s u staroj kajkavskoj grafiji označuje fonem /ž/.

komu neda priliku greshenya. Od jedne nefzrameslivo, y nedoztojno opravlene, y naczifrane fenzke glave nemorefze vnogo dobra mifzliti (...) (Matijević 1797: 23–26).

TRANSKRIPCIIJA:

Razlaganje dvanajsto. Od šeste zapovedi.

Red vezda potrebuje da vam šestu zapoved rastolnačim: Ne praznaj. Ah! Zaisto ne bi bilo potrebno od takve hudobe govoriti, koja kršćansko ime tak jako oskrunjuje i razumnoga človeka tak završenoga čini. Od nje vendar govoril budem, da budete hmanjoču greha ovoga spoznati mogli i nju poleg vrednosti odurjavati. Prikažite meni k tomu vaše dobrotivno pazenje.

Kaj se prepoveda vu šestoj zapovedi?

Vu šestoj zapovedi prepovedaju se vsi nečistoče čini, reči, kazanja, dragovoljna nasladnost i privolenje vu nečista mišljenja, poželenja, vsa takaj druga na nečistoču peljajuča.

Praznost je nenaredno poželenje telovne nasladnosti. Ne samo lotrija, kurvarija i telovno osmradeenje, nego takaj nesramne reči, nesramna kazanja, nesramni pogled, kušuvanje, dotikavanje (...)

Koja peljaju človeka na nečistoču? (...)

Nesramežljivost vu opravi? Vu ovom dugovanju mora vlastito ženski spol paziti, da nikomu ne da priliku grešenja. Od jedne nesramežljivo i nedostojno opravlene i naciifrane ženske glave ne more se vnogo dobra misliti (...) (Matijević 1797: 23–26).

UKRATKO IZ FONOLOGIJE

U prvome se dijelu slovnice Matijević bavi upotrebom i pravilnim izgovorom književnokajkavskih slova s posebnim osvrtom na takozvana *složena slova* (dvoslove), koja bi Nijemcima kao ciljnoj skupini slovnice mogla zadavati najviše problema. Iz ulomka *Rastolnačenja* vide se dvoslovi tipični za književnu kajkavštinu, kakve opisuje i Matijević u gramatici (str. 105–106): *ch* (č), *cz* (c), *dy* (đ), *ly* (lj), *ny* (nj), *sh* (š), *fz* (s). Štebih Golub primjećuje važan detalj, da Matijević za razliku od svojih prethodnika za fonem /š/ ne dopušta više digrafe *fs*, *ff*, kako je bilo uobičajeno u 17. i 18. stoljeću, nego se opredjeljuje za *sh* koji će prevladati u 19. stoljeću (str. 13) te na taj način u svojoj slovnici doprinosi stabilizaciji toga grafema u književnoj kajkavštini.

Matijević u gramatici govori da se *z* ispred *k*, *p*, *t*, čita kao /s/ (str. 107), što je uobičajeno u književnoj kajkavštini, a jednako je i u *Rastolnačenjima*: *raztolnachim*, *ozkrunjuje*, *zpol*.

Grafem *y* prema Matijevićevoj se gramatici upotrebljava samo u kombinacijama *dy*, *gy*, *ly*, *ny*, a samostalno tek ako je riječ o sastavnome vezniku *i*. Takvo je objašnjenje stalno mjesto u kajkavskim slovnica, napominje Štebih Golub (str. 14, 15), a jednako postupa i Matijević pisac u *Rastolnačenjima*: *mishlenya*, *pelyaju*, *y privolenye*.

Nenaglasnice u gramatici, kao i u *Rastolnačenjima*, Matijević piše spojeno s naglašenom riječi (*nepraznaj*, *prepovedajufze*, *nemorefze*), prijedloge *k*, *v*, *z* u oba teksta spojnicom povezuje s ortotoničkom riječi (*k-tomu*), što je uobičajeno u cjelokupnoj književnoj kajkavštini.

Svakako su najzanimljiviji oni dijelovi Matijevićeve gramatike koji se razlikuju od slovnica njegovih prethodnika. Riječ je ponajprije o jezičnim finesama i detaljima koji su proučavateljima književne kajkavštine vrlo dragocjeni i zbog kojih se ta gramatika nikako ne može gledati isključivo kao prerada Kornigove slovnice, nego kao ostvaraj svojega vremena koji zrcali jezične varijacije i promjene te normativna nastojanja u književnoj kajkavštini s početka 19. stoljeća.

Štebih Golub primjećuje, primjerice, kontinuant praslavenskoga *d'* koje u Korniga glase *žeja*, *dohajati*, *pogajati se* i *nahajati se*, dok su u Matijevića *žeja* i *žeđa*, no *dohađati*, *pogađati se* i *nahađati se* (str. 18), dakle, s dominantnim *đ*. Autorica također zamjećuje i da je depalatalizacija češća kod Korniga nego kod Matijevića (K: *čapla* – M: *čaplja*; K: *gnida* – M: *gnjida*; K: *pluska* – M: *pljuska* itd.) (str. 19), a to su nam važni podatci za proučavanje procesa standardiziranja stare kajkavštine.

UKRATKO IZ MORFOLOGIJE

Morfologija je u Matijevića, kao i u ostalih dopreporodnih gramatičara, najopsežniji dio gramatike, a u njemu se obrađuju promjenjive (član, imenica, pridjev s brojem, zamjenica i glagol) i nepromjenjive vrste riječi (prilog, prijedlog, uzvik, veznik) (str. 19). I u Matijevića se javljaju problemi zajednički svim hrvatskim dopreporodnim gramatikama, a kojih je uzrok pokušaj opisa kojega povijesnog hrvatskog jezika prema gramatičkome modelu latinskoga i njemačkoga. Tako i Matijević opisuje, primjerice, član kao vrstu riječi, glagolsko vrijeme preterit te glagolski način konjunktiv.

Nastavimo li pratiti promjene u odnosu na Kornigovu gramatiku, valja nam spomenuti da Matijević nastoji biti što praktičniji misleći pritom na korisnike gramatike. Po uzoru na Korniga donosi u gramatičkome tekstu obimne umetnute glosare, poput popisa imenica ženskoga roda koje pripadaju određenom deklinacijskom tipu, međutim, taj popis usavršava na način da uz gotovo svaku imenicu bilježi jednu, dvije ili tri

zvjezdice, čime obilježava koji padežni nastavak, ili nastavke, te imenice mogu imati u genitivu množine: *-ø, -ih, -ah* (str. 114–132):

* *-ih, -ah*: die Kirche, *ova cirkva**, die Frau, *ova gospa**

** *-ø, -ah*: die Kaiserin, *ova carica***, die Nisse, *ova gnjida***

*** *-ø, -ih, -ah*: der Maultrommel, *ova brunda****, das Veilchen, *ova fjojlica****

Prijevod Matijeve, kao i ostalih kajkavskih slovnica, učinio ih je dostupnijima u materijalnome, ali i u intelektualnome smislu, jer umjesto na njemačkome s početka 19. stoljeća i na gotici, možemo ih čitati na suvremenome standardnom jeziku i na latinici. Prijevodi nam omogućuju i lakše praćenje varijacije i stabilizacije pojedinih padežnih nastavaka iz kajkavske gramatike u gramatiku (npr. genitiv množine muškoga roda imenica s nastavcima *-ov/-ev*, lokativ množine imenica i pridjeva s nastavcima *-eh* i *-ih*, genitiv množine srednjega roda s nastavcima *-ø* i *-ih*, dativ množine srednjega roda na *-am* i *-om*, dativ jednine ženskoga roda pridjeva na *-oj* i *-i* i sl.).

Štebih Golub primjećuje da se u opisu pridjeva Matijević prilično vjerno drži svojega uzora Korniga, s tim da ponešto proširuje opis perifrastične komparacije te za njegovu tvorbu uz riječi *več, bolje* (*on je već vučen, ali vučeneši nego ti*) dodaje i riječ *menje* (*on je menje prikladen*) (str. 36, 189).

U Matijevevu je opisu zamjenicâ također neupitan Kornigov utjecaj, no u tom poglavlju – za razliku od Korniga – on donosi neke kajkavske jezikoslovne termine, što je važno za proučavanje hrvatske lingvističke terminologije, ističe Štebih Golub (str. 39), kao na primjer: *jedinobrojničnik, večbrojničnik, prva/druga/treća osoba, muški/ženski/neznani spol, pokažuća zaimena, pitajuća zaimena* i sl.

U poglavlju o glagolu vjerojatno najviše dolazi do izražaja nesklad između opisivana jezika i preuzetoga stranog gramatičkog modela u koji ga se pokušava ugurati. Tako Matijević po uzoru na Korniga opisuje previše glagolskih načina (indikativ, konjunktiv, imperativ, dopusni način i optativ) te previše glagolskih vremena (prezent, perfekt, pluskvamperfekt, preterit i futur).

U nekim dijelovima opisa glagola Matijević ponešto odstupa od Korniga. Primjerice, u prikazu konjugacije glagola *biti* bilježi i naglašene i nenaglašene oblike glagola (*ja jesem, ja sem*) koji su prema literaturi (A. Šojat) češći u kajkavskim organskim govorima, a vrlo rijetki u kajkavskome književnom jeziku (str. 45). Uspoređujući dvojicu gramatičara, Štebih Golub primjećuje da Matijević izostavlja vrlo važnu Kornigovu napomenu o tome da ne postoji bitna razlika između preterita i perfekta, a izostavlja i napomenu koja se odnosi na naglasak glagola u imperativu, čime djelomice osiromašuje svoj gramatički opis. Kornig i Matijević također se razlikuju u

opisu nastavaka za imperativ glagola koji završavaju na *-im*, gdje Matijević propisuje nastavke *-emo*, *-ete*, a Kornig napominje da mogu doći i *-emo/-imo*, *-ete/-ite* (str. 48).

UKRATKO IZ SINTAKSE

Ukupno gledano, od gramatika koje prethode Matijevićevoj, poglavlje o sintaksi imaju Vitkovićeve i Kornigova slovnica, dok ono izostaje u Szentmártonyjevoj. Štebih Golub usporedila je sintaktička poglavlja u trojice gramatičara i zaključila da se i u pisanju skladnje Matijević također ponajviše oslanjao na Korniga (str. 63).

Na početku poglavlja Matijević govori o redu riječi u kajkavskome književnom jeziku te napominje da je toliko sličan redu riječi u njemačkome da ga je nepotrebno pobliže objašnjavati (str. 278). Ta nam je napomena uistinu zanimljiva jer govori o silini utjecaja njemačkoga na književnu kajkavštinu, a kao primjer možemo uzeti nekoliko rečenica iz Matijevićeve teksta *Rastolnačenja* u kojima pomoćni glagol dolazi na drugom, a glavni na posljednjem mjestu u rečenici ili surečenici: *Zaisto ne bi bilo potrebno od takve hudobe govoriti, koja kršćansko ime tak jako oskrunjuje i razumnoga človeka tak završenoga čini. Od nje vendar govoril budem, da budete hmanjoču greha ovoga spoznati mogli i nju pleg vrednosti odurjavati.*

Da je Matijević bio čovjekom svoga vremena i da je u njega bilo prisutno određeno viđenje položaja muškaraca i žena u društvu, govore sljedeći redci o slaganju pridjeva i imenica u rodu, broju i padežu: “No kada je riječ o osobi ili o imenicama koje označuju štogod živo, pridjev uvijek dolazi u množini i to **uglednijega roda**, a to je **muški** [...] *Otec i mati vredni su dečinske ljubavi*” (istaknula B. Sch.) (str. 285). Pitanje je bi li Matijević malčice revidirao svoj stav o uglednijem i manje uglednom rodu kada bi znao da ćemo ga se dvjestotinjak godina kasnije spominjati zahvaljujući trudu jedne osobe ženskoga roda.

U Matijevićeve opisuje kajkavske sintakse Štebih Golub izdvaja zanimljiv odjeljak koji govori o instrumentalu društva i sredstva upravo zato jer je prijedložni instrumental sredstva osobitost kajkavštine: *z nožem rezati*, *z vužem zvezan* (str. 70; 292). Matijević napominje da se instrumental katkad može rabiti bez prijedloga, no čisto iz fonoloških razloga, kada imenice počinju na *z*, *s*, *š*, ili na samoglasnik (*On hrani svoje konje zobjum*).

Očekivano se u Matijevićevoj obradi sintakse javljaju sintaktički kalkovi, primjerice *od* + *genitiv* umjesto *o* + *lokativ* uz glagole govorenja i mišljenja. Evo što Matijević o njima kaže: “Postoje glagoli koji uvijek iziskuju drugi padež s prijedlogom *od* ili *iz*. S *od* dolaze glagoli koji znače slušanje, odvrćanje, sprječavanje, sadržavanje [...]”

od koga kaj čuti, razmeti” (str. 302). U malenom odlomku iz *Rastolnačenja* prisutna su čak tri takva primjera: *od takve hudobe govoriti...*; *Od nje vendar govoril budem...*; *Od jedne nesramežljivo i nedostojno opravlene i nacifrane ženske glave ne more se mnogo dobra misliti*, što daje naslutiti koliko je takva konstrukcija bila rasprostranjena u kajkavskome književnom jeziku.

UKRATKO O DODATKU

Dodatak Matijevićевой horvatskoj slovnici čini konverzacijski priručnik s rječnikom. Riječ je o dodatku svojstvenu gotovo svim starim kajkavskim slovnica – nema ga jedino Szentmártony, a u Đurkovečkog je sveden na jedan uzorak razgovora. Ostali slovniciari donose na kraju gramatike rječnik (bilo konceptualno – Vitkovićev, Kornigov, Matijevićev, bilo abecedno ustrojen – Kristijanovićev) te uzorke razgovora, pisama, frazeološki dio i kratke priče, najčešće didaktičkoga karaktera (str. 78, 79). Matijević, baš poput Korniga, i u samome gramatičkom tekstu umeće opsežne glosare, jedino što je kod njega ishodišna strana njemačka, a kod Korniga kajkavska. Štebih Golub primjećuje da je Matijević svoje glosare abecedirao prema desnoj, kajkavskoj strani, što smatra neuobičajenim leksikografskim postupkom. Za razliku od Korniga, Matijević je dosljedan u pisanju člana uz kajkavske imenice (*die Lüge, ova laž*). Usporedna analiza Kornigove i Matijevićeve gramatike pokazala je da je Matijević vještiji leksikograf koji razlikuje višerječne lekseme i homonime te istančanije bira njemačko-kajkavske ekvivalente (str. 80). Rječnik je organizirao u 39 leksičko-semantičkih gnijezda koje autor smatra najvažnijima: *Od božanstva i dugovanj koja na službu Božju spadaju, Od sveta i temeljov, Od vremena i leta, Od mesecov i dnevo vu tjednu, Imena svetkov, Imena narodov* itd.) (str. 315–343).

Izdvojit ćemo ovdje jedno leksičko-semantičko gnijezdo da vidimo kojom su to odjećom žene raspolagale i čime su morale, kako Matijević napominje u *Rastolnačenjima*, osobito paziti i prikladno se odijevati da ne bi u protivnom nekom muškarcu dale priliku sagriješiti.

Von Frauenkleidern – Od ženske oprave (str. 336)

der Aufputz, <i>kinč, cifra</i>	die Haube, <i>poculica</i>
der Rock, <i>suknja</i>	Unterrock, <i>dolnja suknja</i>
das Mieder, <i>moderc</i>	das Halstuch, <i>rubec vratni</i>
das Schnupftuch, <i>rubec vsekuvatni</i>	die Schürze, <i>pas, pojas</i>

das Fürtuch, <i>preprega, fertun</i>	der Zwirn, <i>konec</i> , auch das Ende
die Schminke, <i>rumenilo</i>	die Schere, <i>škarje</i>
der Schleier, <i>peča</i>	das Nähekissen, <i>vankušec za švelo</i>
der Fächer, <i>branilce</i>	der Halsschmuck, <i>klaruš</i>
die Perle, <i>đundi</i>	das Ohrengehäng, <i>navušnica, rinčica</i>
die Spännadl, <i>gumbašnica, bumbuvača</i>	die Nähnadel, <i>šivanka igla</i>
der Fingerhut, <i>napršnjak</i>	die Nadel, <i>igla</i>
die Schachter, <i>škatula</i>	die Seide, <i>svila</i>

U tom bi kontekstu svakako bile zanimljive riječi *moderc* ‘steznik’, *suknja* i *dolnja suknja*, dok *fertun* ‘pregača’ i *rubec vsekuvatni* ‘džepni rubac, maramica’ ne odišu pretjeranim seksipilom, no o ukusima se ne raspravlja.

Vrlo je zanimljivo da Matijević i u glosarima umetnutima u gramatički dio i u rječniku na kraju uz određene lekseme bilježi stilsku oznaku *vulgo* i to, kako primjećuje Štebih Golub (str. 84), uvijek ispred posuđenice: die Pastete, *testenica*, vulgo *pašteta*; der Schinken, *kuk* vulgo *šunka*; die Rosinen, *suho grozdje*, vulgo *cvebe*; Za *slaščice*, vulgo *konfekt* i sl. Iz toga proizlazi da je Matijević skloniji davati prednost domaćim riječima pred posuđenicama, o čemu svjedoče i sljedeći primjeri: Kornig *pulsuš* – Matijević *žilotučenje*, Kornig *tancati* – Matijević – *plesati* i sl. (str. 86).

Autorica zaključuje da su Matijevićevi uzorci razgovora uz male izmjene preuzeti od Korniga (str. 85).

Pri kraju studije Štebih Golub obazire se na Matijevićovo jezikoslovno nazivlje, za koje zaključuje da je tipično književnokajkavsko, to jest, da je u skladu s nazivljem iz drugih kajkavskih gramatika, rječnika i pravopisa (str. 87). Za usporedbu autorica donosi i nazivlje ekscerpirano iz drugoga Matijevićeva jezičnog priručnika, *Pomum granatum...* 1771., koji je pisan književnom kajkavštinom, a opisuje njemački jezik. Nadalje se na nekoliko stranica daju osnovni podatci o Matijevićevu njemačkome jeziku (metajeziiku *Horvatske gramatike*), koji je zapravo austrijska varijanta njemačkoga, a dane su i osnovne smjernice za razumijevanje pisma kojim je gramatika ispisana – gotice.

U posljednjem poglavlju svoje iscrpne studije o Matijevićevoj *Horvatskoj gramatici* autorica ponavlja najvažnije zaključke, a to su da Matijevićeva slovnica zaista nije njegovo originalno djelo nego preradba Kornigove gramatike iz 1795. godine; da je preko Kornigove gramatike u Matijevićevoj prisutan i Szentmártonyjev utjecaj te se može govoriti o nizu nasljeđivanja u trojice autora; da su model gramatičkoga prikaza i struktura slovnice rezultat praktične namjene gramatike – ona je zamišljena kao

priručnik namijenjen govornicima njemačkoga jezika; te da su Matijevići zahvati u Kornigov tekst isuviše mali da bi se moglo govoriti o izmjeni kvalitete slovnice. Tu bismo ipak dodali da su i ti mali zahvati jezikoslovcima koji se bave jezičnim detaljima iz kajkavskoga književnog jezika itekako zanimljivi i vrijedni.

Autorici na kraju valja čestitati na dobro obavljenom golemom poslu i na trudu koji je uložila u svoju analizu te joj zahvaliti što je iščupala iz zaborava još jednu staru kajkavsku gramatiku, četvrtu po redu. Ta je njemačkim jezikom i goticom ispisana gramatika dugo ležala zaboravljena u knjižničnome trezoru, a danas je zahvaljujući Barbari Štebih Golub imamo u svježem i pristupačnom izdanju, na suvremenome hrvatskom jeziku i na latinici.

Protiv ustaljenih stavova o povijesti hrvatskoga jezika i zanemarivanja određenih jezikoslovnih tema možemo se, i moramo!, boriti znanošću i znanjem, što naša autorica svesrdno čini te joj želimo puno sreće i uspjeha u priređivanju preostalih dviju kajkavskih gramatika, kaj budu svi znali da nisu kajkavci bili nepismeni prije dolaska Ljudevita Gaja i ilirizma.

LITERATURA

- MATIJEVIĆ, Josip Ernest. 1797. *Rastolnačenja zvrhu velikoga katekižmuša vu cesarsko-kraljevskih državah za navučanje odlučenoga ... Stran III. Od ljubavi*. Zagreb. URL: https://books.google.hr/books?id=IMdjAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=hr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (19. ožujka 2018.)
- SCHUBERT, Bojana. 2018. "Kamen po kamen palača iliti o prijevodu druge tiskane gramatike kajkavskoga književnog jezika – *Kroatische Sprachlehre*... Franje Korniga iz 1795." *KAJ: časopis za književnost, umjetnost i kulturu* (u tisku).
- ŠTEBIH GOLUB, Barbara. 2017. *Horvatska gramatika J. E. Matijevića*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Bojana Schubert